

МОВНА СИТУАЦІЯ. МОВНА ПОЛІТИКА

УДК 81'27'282(477):303.425''2013''

РЕГІОНАЛЬНА МОВНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ УКРАЇНИ: ОЗНАКИ СТІЙКОСТІ І ЗМІН (НА МАТЕРІАЛІ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ОПИТУВАННЯ 2013 РОКУ)

Юліане Бестерс-Дільгер

Фрайбурзький університет імена Альберта-Людвіга Д-79085

Фрайбург, Німеччина

juliane.besters-dilger@slavistik.uni_freiburg.de

У статті проаналізовано результати всеукраїнського опитування, проведеного в березні 2013 р. у рамках нового міжнародного проекту «Регіон, нація і поза ними. Міждисциплінарна і транскультурна реконцептуалізація України». Автор порівнює відповіді 6000 респондентів на три запитання: «Як Ви ставитеся до того, що в Україні існує українсько-російський білінгвізм?», «Ви згодні з тим, що кожний житель в Україні повинен володіти українською мовою / російською мовою?», «Який у Вас рівень володіння українською / російською мовами?» – із даними більш раннього опитування 2006 р. Виявлено, що ідею білінгвальної України більшість респондентів оцінює нейтрально або позитивно, за винятком західних і деяких північних та центральних регіонів. 95% опитаних вважають, що всі жителі України повинні володіти українською (в порівнянні з 2006 роком це є значним зростанням). За вимогу володіти російською мовою висловлюються 70% (це трохи менше, ніж у 2006 році). Рівень володіння і українською, і російською мовами підвищився.

Ключові слова: всеукраїнське опитування, двомовність, ставлення до мов, володіння мовою, регіони України, мовне питання.

Тема міжнародного дослідницького проекту під керівництвом швейцарського славіста Ульріха Шміда з університету Санкт Галлен¹ – регіональна диференціація в Україні в галузі економіки, релігії та в історичній пам'яті у зв'язку з літературним каноном та мовами. Головне питання цього дослідження з'ясувати, чи є правдою те, що думають і пишуть західноєвропейські медіа з часу публікації книги «The clash of civilizations» Самуела Хантінгтона [1]: західна Україна становить один гомогенний блок, який орієнтується на Західну Європу, а східна та південна Україна цілком зорієнтована на Росію? Чи, може, такий заостренілий розподіл після 23 років незалежності України застарів і намічаються тенденції вирівнювання регіонів? Болючі події з березня 2014 року внесуть значні зміни до мовної карти України. Проте стаття змальовує ситуацію перед російською агресією і згодом послужить базою для нових порівнянь.

У березні 2013 року було проведено репрезентативне всеукраїнське опитування, яке включало і 14 запитань лінгвістичного характеру. В опитуванні взяли участь 6000 осіб. Насамперед були проаналізовані три питання². Виявилось, що стереотип про сильну позицію російської як рідної мови на Сході та Півдні і домінування української як рідної

¹ «Region, nation and beyond. An interdisciplinary and transcultural reconceptualization of Ukraine». www.gce.unisg.ch/en/projekte/regionalismusukraine (англійською мовою).

² Стаття з'явилася в червні 2014 р. у № 44 журналу «Українське мовознавство», с. 4–16.

мови на Заході³ відповідає реальності. Такий результат прослідковується у всіх відповідях на запитання, що стосуються мови: завжди Захід значно відрізняється від Сходу та Півдня. Проте на Сході і Півдні лише в Луганську, Автономній Республіці Крим та Севастополі більше, ніж 50% респондентів, називають російську мову єдиною рідною. На Заході ж, як правило, більше 90% жителів вважають українську своєю єдиною рідною мовою. Винятком на Заході є місто Чернівці з показником 60,7%. Крім цього, існують окремі регіони на Півночі та в Центрі з високою (понад 80%) кількістю носіїв рідної української мови: Київська, Житомирська, Вінницька, Хмельницька, Черкаська області. В середньому, 66,9% мовців на Півночі та 73,1% в Центрі називають українську своєю єдиною рідною мовою. Таким чином, у трьох з п'яти макрорегіонів України значно домінує визнання української мови як єдиної рідної.

У порівнянні з іншими опитуваннями вдалося прослідкувати досить сильну тенденцію до вказування двох мов як рідних, української та російської (по всій країні 23,2%). Ця процентна частка навіть вища, ніж кількість тих, хто називає тільки російську рідною мовою (в межах країни 21,2%). Кількість респондентів, які називають тільки українську мову, становить 50,9%. Звідси можемо констатувати перші зміни в порівнянні з груднем 2006⁴ року. По-перше, це розвиток у напрямку до подвійної рідної мови, адже раніше тільки 11% опитуваних вибрало опцію «дві рідні мови»⁵. Друга ж зміна стосується сприйняття двох державних мов. Тут також значно зросли показники: приблизно 45% опитаних ставляться «радіше позитивно» і «позитивно» до цієї ідеї і 49%, тобто слабка більшість, «скоріше негативно» або «негативно». Третя відмінність, позитивна для української мови, проявляється в тому, що 86,4% населення вимагає від державних службовців знання української мови. Навіть на Сході та Півдні підтримують цю вимогу в кожній області щонайменше 76% опитаних. У нашому опитуванні 2006 року тільки 51% громадян України вимагали від держслужбовців знання української мови.

На перший погляд результат парадоксальний: з одного боку, державні службовці повинні володіти українською мовою, а з іншого боку – значно зменшилася кількість респондентів з єдиною рідною українською мовою. Цю суперечність можна пояснити тим, що Україна перебуває на шляху до двомовної держави.

Щоб перевірити цей висновок, для аналізу в статті були вибрані три питання. Перше стосується проблеми акцептування українсько-російської двомовності, а друге і третє уможливають порівняння з результатами попередніх опитувань, оскільки тільки на основі порівнянь можна робити висновки про стабільність та зміни.

Спочатку проаналізуємо запитання, якого ще не було в опитуванні від 2006 року.

³ До Сходу належать такі 5 областей: Дніпропетровська, Харківська, Запорізька, Донецька, Луганська. Південь складається із 5-ти областей: Миколаївської, Одеської, Херсонської, Автономної республіки Крим, Севастополя.

До Заходу належать наступні 7 областей: Волинська, Рівненська, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Чернівецька, Закарпатська.

До Півночі відносяться наступні 5 областей: Київська, місто Київ, Чернігівська, Житомирська, Сумська.

До Центру входять 5 областей: Вінницька, Хмельницька, Кіровоградська, Черкаська, Полтавська.

⁴ Результати опитування від грудня 2006 року представлені у публікації [2: 340–363].

⁵ Ці результати збігаються у своїй тенденції з результатами опитування в травні 2012 р. серед мешканців Києва, про які повідомляє Ганна Залізник [3: 21]: процентна частка киян, які визнали за єдину рідну українську мову, зменшилася з 63% (грудень 2006) до 45%; замість 31% російську мову як єдину рідну назвали лише 21% жителів. У той же час кількість респондентів з двома рідними мовами виросла з 5 до 31%.

1. Як Ви ставитесь до того, що в Україні існує українсько-російська двомовність?

Двомовність – це не те саме, що дві державні мови. Двомовність стосується використання мови на рівні самих користувачів, паралельне застосування української та російської мови у професійному та повсякденному ужитку. У таблицю не ввійшли дві можливі відповіді: нейтральна позиція (між «скоріше негативно» і «скоріше позитивно»), яка, до речі, найчастіше обиралася (29,6%), та реакція «важко відповісти».

Область	Зовсім негативно	Скоріше негативно	Скоріше позитивно	Цілком позитивно
Захід				
Волинська	32.3	9.2	18.5	8.5
Рівненська	53.1	12.4	3.4	1.4
Львівська	60.3	21.5	3.3	1.2
Івано-Франківська	73.9	15	0.6	0.6
Тернопільська	42.4	34	1.4	0.7
Чернівецька	11.1	26.5	5.1	4.3
Закарпатська	13.8	6.9	26.3	14.4
Північ				
Київ область	6.2	25.2	6.2	4.5
Київ місто	9.5	15	12	13.9
Чернігівська	4.7	18.1	24.8	18.1
Житомирська	28.6	24.4	8.3	5.4
Сумська	2.6	10.3	17.9	7.7
Центр				
Вінницька	15.3	29.6	11.6	7.9
Хмельницька	27.3	23.3	7.4	2.3
Кіровоградська	1.5	7.6	44.3	6.1
Черкаська	6.9	16.1	18.4	9.2
Полтавська	8	21	12	7
Схід				
Дніпропетровська	5.6	6.5	29.3	22.8
Харківська	1.1	1.1	28.7	43
Запорізька	4.1	5.8	25.9	48.1
Донецька	0.5	1.6	23.7	55.1
Луганська	0.3	5	24.8	39.1
Південь				
Миколаївська	4.5	1.9	14.3	46.1
Одеська	0.7	2	21.8	53.1
Херсонська	2.1	3.5	21.5	38.2
АР Крим	1.2	2	22.4	45.1
Севастополь	0	0	45.1	31.4
Усього	13.7	11.6	18.1	23.9

Чітко видно, що Захід (за винятком Закарпаття) негативно ставиться до двомовності, тут для майбутнього України надається перевага українській одномовності. Подібної думки дотримуються деякі регіони на Півночі (Київська та Житомирська області) та три регіони в Центрі: Вінниця, Хмельницький, Полтава. Неможливо не відзначити, що в загальному ставлення до двомовності є «скоріше позитивним» у 16-ти областях, серед яких є території з центральної та північної частин країни. Таким чином, в загальному позитивніше (ніж ще кілька років тому) сприймається не тільки ідея двох державних мов (програє запереченню двох державних мов тільки у незначній мірі), але й

акцептується ідея двомовності як суспільного феномену. До неї ставляться або байдуже (29,6%), або скоріше позитивно (42%).

Причини того чи іншого ставлення не виявлено. Високий рівень визнання двомовності на Сході та Півдні зумовлюється, очевидно, тим, що російськомовне населення не хоче вивчати і користуватися єдиною державною українською мовою. Таким чином, «двомовність» можна інтерпретувати з їхньої перспективи скоріше, як «російську одномовність». Вони сподіваються, що білінгвальне суспільство дасть їм змогу повністю відмовитися від української мови.

2. Чи погоджуєтесь Ви з тим, що всі мешканці України повинні володіти українською мовою / російською мовою?

Спочатку висвітлю результати щодо української мови (відповіді «важко відповісти» не враховано).

Область	Не погоджуюся	Скоріше не погоджуюся	Скоріше погоджуюся	Погоджуюся
Захід				
Волинська	0	0	0.8	99.2
Рівненська	0.7	0.7	11	86.2
Львівська	0	0.3	1.5	97.9
Івано-Франківська	0	0.6	5.6	93.3
Тернопільська	0	0.7	6.9	91.7
Чернівецька	0	0.9	22.2	72.6
Закарпатська	0	2.5	9.4	87.5
Північ				
Київ область	0.4	0.4	5.4	93
Київ місто	0.6	2.2	12.8	83.3
Чернігівська	0.7	1.3	18.8	77.2
Житомирська	0.6	3.6	10.7	84.5
Сумська	0	3.8	25.6	68.6
Центр				
Вінницька	0	0	3.2	96.3
Хмельницька	0	0.6	6.3	93.2
Кіровоградська	0.8	0.8	43.5	54.2
Черкаська	0	1.7	10.9	87.4
Полтавська	0	2.0	10.5	86.5
Схід				
Дніпропетровська	2.5	3.6	19.9	69.6
Харківська	1.4	3.9	27	65.8
Запорізька	0.4	4.5	15.2	79.8
Донецька	1.2	5.5	23.4	69.2
Луганська	4.3	4	25.2	62.3
Південь				
Миколаївська	0	4.5	20.1	74.7
Одеська	0.7	4.3	28.4	66.7
Херсонська	0	0.7	9	89.6
АР Крим	3.1	5.5	27.5	58
Севастополь	0	9.8	35.3	51
Усього	0.9	2.8	16.5	78.3

На тлі того, що вимога володіти українською мовою для усіх мешканців України дуже підтримується – у сумі стовпчики 4 та 5 дають 94,8% голосів опитуваних – дивує та агресивність, з якою на Сході України вимагають посилити значення російської мови. Якщо ми порівняємо ці результати з результатами опитування у грудні 2006 року, то

стане очевидним, що вимогу про володіння українською мовою поділяють зараз ще більше опитуваних. Відсоток тих, хто сказав «скоріше так», склав тоді 24,1%, а тих, хто сказав однозначно «так», склав 67,1%. Якщо я складу результати двох правих колонок докупи, то отримаю для 2006 р. показник 91,2%, а для 2013 р. – 94,8%. Отже, слід вважати, що українська мова як важливий символ української держави повністю визнається.

Друга частина запитання № 2 стосується російської мови: Чи погоджуєтесь Ви з тим, що всі мешканці України повинні володіти російською мовою?

Область	Не погоджуюся	Скоріше не погоджуюся	Скоріше погоджуюся	Погоджуюся
Захід				
Волинська	16.9	16.2	27.7	35.4
Рівненська	28.3	24.8	24.1	20
Львівська	27.9	33.3	23.3	5.5
Івано-Франківська	21.7	56.7	12.2	6.1
Тернопільська	29.9	46.5	14.6	3.5
Чернівецька	15.4	31.6	22.2	7.7
Закарпатська	12.5	35.6	35	12.5
Північ				
Київ область	4.5	24	22.3	43.4
Київ місто	9.5	16.7	24.8	44.3
Чернігівська	5.4	8.1	28.9	49.7
Житомирська	14.3	26.8	34.5	22
Сумська	1.3	14.7	38.5	41
Центр				
Вінницька	8.8	22.2	24.5	33.3
Хмельницька	15.9	20.5	42.6	17.6
Кіровоградська	7.6	18.3	56.5	14.5
Черкаська	2.3	25.9	35.6	33.9
Полтавська	5.5	15.5	26	48
Схід				
Дніпропетровська	5.4	14.3	29.1	44.3
Харківська	1.7	4.7	29.8	62
Запорізька	1.2	5.3	31.7	61.3
Донецька	0.2	1.6	28	67.9
Луганська	2	8.6	23.2	60.6
Південь				
Миколаївська	0	7.1	18.2	74.7
Одеська	1.7	6.9	32	57.1
Херсонська	1.4	12.5	28.5	52.8
АР Крим	0.4	7.5	18	68.6
Севастополь	2	0	31.4	62.7
Усього	7.9	16.8	27.7	42.7

На Заході вимога володіння російською мовою є значно слабшою, ніж вимога опанування українською: обидві праві колонки дають у сумі лише 70,4%. (Прикметно, що навіть на Заході є одна область (Волинська), яка підтримує більшістю голосів цю вимогу). Вся Північ і вся Центральна Україна притримується думки, що російська мова обов'язкова. Зрозуміло, що і Схід та Південь також у цьому переконані. Однак порівняння з опитуванням у грудні 2006 року показує, що вимога володіння російською мовою дещо ослабла. Якщо підсумувати дві праві шпальти, то для 2006 року отримаємо 79%, а для 2013 – 70,4%.

Перейдемо до третього і останнього запитання: Якщо Україна має стати двомовною країною, то як оцінюється особиста компетенція кожного респондента в обох мовах: українській і російській?

3. Який Ваш рівень володіння українською мовою / російською мовою?

Почнемо з української.

Область	Дуже поганий	Поганий	Посередній	Добрий	Відмінний
Захід					
Волинська	0	0	6.9	71.5	21.5
Рівненська	0	0	7.6	60.7	31.7
Львівська	0	0	3	47	50
Івано-Франківська	0	0	3.9	59.4	36.7
Тернопільська	0	0	0.7	40.3	59
Чернівецька	2.6	6.8	12	42.7	35.9
Закарпатська	0	0.6	4.4	43.8	51.3
Північ					
Київ область	0	0	6.6	69.4	24
Київ місто	0.8	1.7	8.6	62.4	26.5
Чернігівська	0.7	0.7	16.8	44.3	37.6
Житомирська	0	3.6	1.3	54.8	30.4
Сумська	0	1.3	14.7	68.6	15.4
Центр					
Вінницька	0	1.4	9.3	48.1	41.2
Хмельницька	0	0	5.7	71	23.3
Кіровоградська	0	0	22.1	43.5	34.4
Черкаська	0	0	14.9	68.4	16.7
Полтавська	0	6.5	15	46	32.5
Схід					
Дніпропетровська	0.4	4	21.5	50.6	23.5
Харківська	0.6	3.6	20.7	62	13.2
Запорізька	0.8	3.3	19.3	56	20.6
Донецька	4.3	8.9	29.1	51.3	6.4
Луганська	3	11.6	33.4	45.4	6.6
Південь					
Миколаївська	1.3	1.9	24	53.2	19.5
Одеська	2.3	6.9	28.4	52.1	10.2
Херсонська	0.7	7.6	17.4	50	24.3
АР Крим	5.5	5.5	21.2	47.8	20
Севастополь	9.8	13.7	2	49	25.5
Усього	1.3	3.7	16.2	54.1	24.8

Те, що на Заході України в кожній області (крім Чернівецької) понад 90% опитаних оцінюють свій рівень володіння українською мовою на «добре» або «відмінно», можна було очікувати. Те, що на Півночі у кожній області від 83% до понад 90% так вважають, просто вражає. Також у Центрі вважають в кожній області від 78% до 94% опитаних, що вони розмовляють українською мовою добре або дуже добре. Найбільше здивували результати Сходу та Півдня. На Сході від 52% в Луганську і до 77%, на Півдні від 68% до 74% опитаних зазначили, що вони добре або відмінно знають українську мову. Якщо до цього приплюсувати ще тих опитаних, які вказують на свій середній рівень володіння українською мовою, то в кожній із східних чи південних областей назбирається не менше 76%, а подекуди навіть понад 90% громадян, котрі володіють українською. Якщо стільки осіб компетентні в українській мові, то в чому тоді полягає

мовна проблема в Україні? Або жителі Півдня і Сходу значно переоцінюють свої знання мови, або вони *не хочуть* користуватися нею, хоча і володіють добре чи навіть відмінно. Брак бажання користуватися українською мовою засвідчили вже попередні дослідження.

Порівняймо загальний результат (54,1% добрі, 24,8% дуже добрі знання української мови) з нашим опитуванням у грудні 2006 року, де ми також запитували про самооцінку респондентів щодо володіння мовою. Кількість тих, хто відмінно знає українську, збільшилася з 20,8% до 24,8%, а кількість тих, хто добре говорить, зросла навіть з 40,1% до 54,1%. Обидві праві шпальти дають у сумі для 2013 року на 18% вищі показники.

Результати для російської мови такі:

Область	Дуже поганий	Поганий	Посередній	Добрий	Відмінний
Захід					
Волинська	2.3	9.2	18.5	66.2	3.8
Рівненська	0.7	17.2	44.8	33.1	4.1
Львівська	2.7	12.1	39.7	36.1	9.4
Івано-Франк.	3.3	17.8	47.2	26.7	5
Тернопільська	0.7	13.9	42.4	34	9
Чернівецька	2.6	15.4	39.3	30.8	12
Закарпатська	1.3	6.3	29.4	51.3	11.9
Північ					
Київ область	0.4	2.1	29.3	57	11.2
Київ місто	0	1.9	10.9	63.5	23.7
Чернігівська	0	0.7	18.8	43	37.6
Житомирська	2.4	9.5	40.5	33.3	14.3
Сумська	0	3.2	27.6	56.4	12.8
Центр					
Вінницька	0.9	13.4	27.3	32.9	25.5
Хмельницька	0	13.1	42	34.7	10.2
Кіровоградська	0	2.3	13	61.1	23.7
Черкаська	0	2.3	30.5	56.9	10.3
Полтавська	1.5	6	28	37.5	27
Схід					
Дніпропетровська	0	0.9	16.3	47.4	35.3
Харківська	0.6	0.8	4.1	57.6	36.9
Запорізька	0	0.4	6.2	57.2	36.2
Донецька	0.9	0.2	6.8	57.9	34.2
Луганська	0	0	7.6	61.9	30.5
Південь					
Миколаївська	0	0.6	1.3	61.7	36.4
Одеська	0.7	2	13.5	57.4	26.4
Херсонська	0	0.7	6.9	57.6	34.7
АР Крим	0.4	0	1.6	41.2	56.9
Севастополь	0	0	0	43.1	56.9
Усього	0.8	4.7	19.8	49.7	25.2

Показники засвідчують добру (але не відмінну) компетентність у російській мові у Волинській та у Закарпатській областях, що належать до Заходу. Обидві праві колонки складають більше 60%. На Півночі місто Київ показує дуже високий рівень володіння російською мовою (87,2% добре або відмінно), а також Чернігів. У Центрі найкраще володіють російською мовою в Кіровоградській області з її 84,8% добрих і відмінних мовців, чим вона виділяється посеред інших областей. Як і очікувалося, Схід і Південь

набирають майже завжди понад 90% добрих і відмінних мовців російської. Але тільки у Криму і конкретно у Севастополі більше половини опитаних визнають себе відмінними знавцями російської мови. Цікаво, що це одночасно і єдині дві області, у яких більшість опитуваних визнають себе росіянами за національністю. В Автономній Республіці Крим росіянами вважають себе 56,5%, у Севастополі 76,5%.

В порівнянні з нашим опитуванням 2006 року по країні збільшилася частка добрих та відмінних мовців з 69,7% до 74,9% опитуваних. Отже, покращення рівня володіння (принаймні суб'єктивне) українською мовою не призвело до зменшення компетенції у російській (вона, навпаки, зросла).

Висновки

1. Стереотип про ясну перевагу української як єдиної рідної мови на Заході і про сильну позицію російської як єдиної рідної на Півдні і Сході загалом підтвердився. Але, в основному, є тільки три території, в яких російська досягає більше 50%: Луганська область, АР Крим і Севастополь.

2. Новою стала тенденція приписувати собі дві рідні мови, українську та російську. Це стосується майже чверті всіх опитуваних. Група респондентів з двома рідними мовами виявилася більшою, ніж група з єдиною рідною російською мовою.

3. Сприйняття російської як другої державної мови зміцніло, але (поки-що) поступається вимозі єдиної державної мови.

4. Вимога до всіх держслужбовців володіти українською мовою також укріпилася. Представники держави повинні знати українську мову.

5. Пункти 2, 3 і 4 разом означають: в Україні посилюються ознаки білінгвізму. Такий висновок відповідає тій обставині, що ідея двомовної української держави вбачається сьогодні скоріше позитивною. Але можна припустити, що такі думки на Півдні та Сході є такими популярними тому, що російськомовне населення сподівається, що не потрібно буде більше вчити та використовувати українську мову, а вони зможуть залишатися російськими одномовними.

6. Понад 90% опитаних вважають, що громадянин України повинен володіти українською мовою. В порівнянні з 2006 роком це є значним зростанням. За вимогу володіти російською мовою висловлюються 70%. Це трохи менше, ніж у 2006 році.

7. В Україні, начебто, 79% всього населення володіє українською мовою добре і відмінно. Це набагато більше, ніж у 2006 році, коли було лише 61%. Також дещо підвищився рівень володіння російською мовою.

8. Усі ці результати доводять, що в Україні, власне кажучи, немає мовної проблеми. Визнання української мови як символу держави і рівень володіння цією мовою значно зросли. Анахроністичною виглядає на сьогоднішній день ситуація на Сході України, завданням якої є, очевидно, насильно повернути процес «українізації України» назад.

1. *Huntington S.* The clash of civilizations and the remaking of world order / S. Huntington. – New York : Simon & Schuster, 1996.
2. Мовна політика та мовна ситуація в Україні: аналіз і рекомендації / за ред. Ю. Бестерс-Дільгер. – К. : ВД «Києво-Могилянська Академія», 2008, друге вид. 2010. – 363 с.
3. *Залізник Г. М.* Сучасна мовна політика і кияни / Г. М. Залізник // Наукові записки НаУКМА, Філологічні науки. – Т. 137, 2012. – С. 20–24.

**REGIONAL LANGUAGE DIFFERENTIATION OF UKRAINE:
SIGNS OF STABILITY AND CHANGES
(ON THE BASIS OF A UKRAINE-WIDE SURVEY OF 2013)**

Juliane Besters-Dilger

*Albert Ludwigs University of Freiburg
Freiburg, Germany
juliane.besters-dilger@slavistik.uni_freiburg.de*

The present article analyzes answers to three questions which were posed to 6.000 respondents from all Ukraine in March 2013 during research project entitled “Region, nation and beyond. An interdisciplinary and transcultural reconceptualization of Ukraine” (headed by Swiss expert in Slavonic Studies Prof. Ulrich Schmid, University of St. Gallen). The questions were the following: “What is your attitude towards the Ukrainian-Russian bilingualism in Ukraine?”, “Do you agree that all inhabitants of Ukraine should master the Ukrainian/the Russian language?” and “What is your own level of knowledge of Ukrainian/ Russian?” The results of the opinion poll were compared with data of previous opinion poll held in 2006 (described in the monograph “Language policy and language situation in Ukraine. Analysis and Recommendations” edited by J. Besters-Dilger, 2008). The idea of a bilingual Ukraine is seen neutrally or rather positively by the majority, with the exception of Western Ukraine and some regions in the North and the Center. 95% of the respondents declare that it is important for all inhabitants of Ukraine to master the Ukrainian, 70% to master the Russian language (which is less than in an earlier survey). Both the competence in Ukrainian and in Russian, according to the self-estimation of the respondents, has increased.

The stereotype of a clear advantage of Ukrainian as the only native language in the West and strong position of Russian as a single mother tongue in the South and the East has generally been confirmed. Though, only in three regions Russian has more than 50% of native speakers: Luhansk, Crimea and Sevastopol. A new tendency was observed to declare two native languages, both Ukrainian and Russian. It applies to almost a quarter of all respondents. The group of respondents with two native languages appeared to be more numerous than the group of Russian native speakers. Attitude to Russian as a second state language has become more positive, but (so-far) it yields to requirement of a single official language. The requirement of proficiency in the Ukrainian language for all public officials has also strengthened. The idea of bilingual Ukrainian state is perceived today rather positively, but we can assume that such thoughts in the South and East are popular because the Russian-speaking population believes that they will not have to learn and use the Ukrainian language remaining Russian-speaking monolinguals. According to the opinion poll, 79% of citizens in Ukraine speak Ukrainian well or perfectly. The figure is higher than in 2006, when it was only 61%. The level of proficiency in Russian has also slightly increased.

These results show that, in fact, there is no language problem in Ukraine and recognition of the Ukrainian language as a symbol of the state and level of its support have considerably increased. The situation in the East of Ukraine, where the apparent aim is to forcibly inhibit the process of Ukrainization, looks particularly anachronistic today.

Key words: Ukraine-wide survey, bilingualism, attitude to languages, proficiency in language, regions of Ukraine, language issue.

Стаття надійшла до редколегії 20. 06. 2014
Прийнята до друку 08. 10. 2014